

УДК: 347.99 : 342.34

**ПРИНЦИП ПЕРЕДБАЧУВАНOSTІ В РОБОТІ СУДУ  
ЯК ВАЖЛИВА ВИМОГА ДЕМОКРАТІЇ**

**кандидат юридичних наук, Музичук К. С.**

**Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,  
Україна, Луцьк**

*Дослідження значення принципу передбачуваності у дотриманні демократії: закон, що дозволяє обмеження прав, має бути чітким та зрозумілим, бо з його допомогою суспільство контролює правильність дій держави. З'ясовано зв'язок цього принципу з принципом верховенства права: у законі, який надає власний розсуд, мають бути вказані межі втручання; відсутність останніх призводить до свавілля держави. Обґрунтовано, що суди, надаючи дозвіл на обмеження певних прав, мають вимагати достатні гарантії від можливих зловживань. Помічено, що у випадку, коли обмеження не прописане в законодавстві, національні суди повинні спиратись як на писане право (Конвенцію), так і на неписане (прецеденти Суду). Доведено, що попри різне визначення виразу «передбачено законом» в законодавстві різних країн, суди на перший план повинні винести відстоювання ідеалів демократії.*

*Ключові слова: демократія, принцип передбачуваності, інформаційні права і свободи людини.*

*Музычук Е. С. Принцип предсказуемости в работе Суда как важнейшее требование демократии / Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки, Украина, Луцк.*

*Исследование значения принципа предсказуемости для соблюдения демократии: закон, который позволяет ограничение прав, должен быть четким и понятным, ибо с его помощью общество контролирует правильность действий государства. Установлено связь этого принципа с принципом верховенства права: в законе, который предлагает собственное усмотрение, должны быть указаны пределы вмешательства; отсутствие последних приводит к произволу государства. Обосновано, что суды, разрешая ограничение определенных прав, должны требовать достаточных гарантий от возможных злоупотреблений. Замечено, что в случае, когда ограничение не отображено в законодательстве, национальные суды должны опираться как на писанное право (Конвенция), так и на неписанное (прецеденты Суда).*

*Ключевые слова: демократия, принцип предсказуемости, информационные права и свободы человека.*

*Muzychuk E. S. The Principle of Predictability in the Court Work as Important Demand of Democracy / Lesya Ukrainka Eastern European University, Ukraine, Lutsk.*

*The research considers the importance of principle of Predictability for the observance of democracy. The law, permitting the restriction of rights, must be clear and understandable. The emphasis has been laid on the close links of this principle with the rule of Law principle: in the law, which allows its discretion, there should be defined the limits of intrusion, the lack of the latter leads to the arbitrary despotism of a state. It has been proved that courts, giving permission for restriction of certain rights, ought to have sufficient guarantees against possible misapplications. It has been stressed that in case, when the restriction is not prescribed in legislation, the courts must refer either to Convention or court precedents. Despite different definitions of the phrase "provided by law" existing in legislature of different countries, the courts must primarily uphold the ideals of democracy.*

*Key words: democracy, the Principle of Predictability, informative rights and freedoms of man.*

**Вступ.** Україна, обравши напрям розвитку на демократію, повинна дотримуватись демократичних цінностей аналогічно з країнами стійкої демократії. Це унеможливить будь-яке свавілля держави відносно прав людини та її основоположних свобод. Проблеми, пов'язані із принципом передбачуваності, піднімались науковцями С. В. Шевчуком, В. І. Манукяном, П. М. Рабіновичем та іншими вченими. Проте, тлумачення згаданого принципу ними пропонувалось на основі вивчення розрізнених справ ЄСПЛ, а тому носили епізодичний характер (хоча і вагомий).

**Формулювання мети статті та завдань.** Нами поставлена мета з'ясувати правову сутність принципу передбачуваності з позиції демократії, встановити зв'язок цього принципу із принципом верховенства права, показати часову еволюцію згаданого принципу відповідно до умов сьогодення. Щоб уникнути епізодичності розгляду поставлених завдань, було вирішено їх розгляд здійснювати в системі інформаційних прав і свобод людини.

**Виклад основного матеріалу.** Правова суть принципу передбачуваності в тому, що до законів, які використовують влади держав-підписантів Конвенції [1] для обмеження прав та основоположних свобод людини, Суд в усіх справах ставить вимогу передбачуваності. Вона включає *«...передбачуваність відповідних заходів. Та чи інша норма не може вважатись "законом", якщо вона не сформульована з достатньою чіткістю щоб громадянин міг регулювати свою поведінку: він повинен мати можливість – за необхідності за належної правової допомоги – передбачити наслідки, до яких може привести певна дія»* [2, п.48; 3, п.34; 4, п.56; 5, п.49]. Інший прецедент тлумачить: *«...яка (особа – К.М.) повинна передбачити його наслідки (закону – К.М.) для себе...»* [6, п. 25; 7, п. 155].

Суттєво, що принцип передбачуваності не виконується як абсолют. Так, у справі «Крюслен проти Франції» [8, п. 30], де судові слідчі за дозволом суду перехопили інформацію з телефону третьої особи, ця особа не може в абсолютній формі передбачити факт прослуховування для коректування власних дій. Ураховуючи наведену ситуацію, Суд уточнює: *«Рівень передбачуваності значною мірою залежить від змісту заходу, сфери, яку він має охопити, а також кількості та статусу тих, кого він стосується»* [2, п. 49; 9, п. 68].

Згаданий принцип не відображений у ЄКПЛ; він є наслідком тлумачення Конвенції Судом і ним органічно використовується на практиці. Його правову сутність і динаміку видно з низки прецедентів. Зокрема: *«Суд відзначив, що слово "закон" у формулі "передбачено законом" охоплює не лише статuti, але й неписане право. Відповідно, Суд не надає уваги тій обставині, що інститут неповаги до суду є дітищем загального права, не відноситься до "передбачений законом" лише на тій підставі, що воно не закріплене в законодавстві, то це позбавляє державу-учасника Конвенції, де діє загальне право (common law), захисту статтею 10 п. 2 і підрубує самі корені правової системи цієї держави. Це явно суперечило б намірам творців Конвенції»* [10, п. 47].

На основі розглянутого прецеденту стверджуємо, що передбачуваність закону (його юридична визначеність) стосується і писаного, і неписаного права, по-перше. По-друге, хоча передбачуваність не прописана в системі загального права, її потрібно там вбачати, оскільки вона породжена нормами Конвенції. У притилежному разі, тобто коли результати використання закону не дають змогу передбачити результат його дії за конкретних умов, є серйозна загроза свавілля, тобто порушення норм демократії.

Бачимо й те, що прецедентом визнається не обов'язковість у кожному законі використання формули «передбачено законом». Допускається її відсутність. Цю «відсутність» можна замінити іншою формулою, а саме: «відповідність нормам демократії».

В інших прецедентах теж прослідковується розвиток принципу передбачуваності: *«Недостатньо, щоб оспорюване втручання належало до категорії винятків, перерахованих у п.2 статті 10, недостатньо і те, що втручання відбулось із-за того, що зміст статті виявився в сфері дії правової норми, що втручання було необхідним із врахуванням фактів і обставин конкретної розглядуваної ним справи»* [Там само, п. 65].

З наведеного випливає, що передбачуваність Судом встановлюється на основі оцінки фактів і обставин розглядуваної справи, тобто на основі того, на скільки державне втручання допустиме в межах демократії.

Приклад (щодо часу подання скарги до касаційної інстанції): *«Загалом Суд доходить висновку, що заявниця та її представник діяли у справі з належною сумлінністю та що не було вини заявниці в тому, що вона не подала касаційну скаргу в межах строку, встановленого законодавством ... Суд зазначає, що за обставин цієї справи застосування процесуальних обмежень національним судом не було очевидним та передбачуваним для заявниці і тому не відповідало принципу юридичної визначеності»* [11, п. 47].

Приклад. *«В світлі цих обставин Суд доходить висновку, що обмеження ... не були передбачуваними, щоб відповідати вимогам другого параграфу статті 8 Конвенції, оскільки заявник не міг знати з впевненістю, чи застосовувались до нього обмеження ... стосовно кількості посилок та бандеролей, які ув'язненим було дозволено отримувати від родичів.*

*Суд зауважує, що Інструкція була внутрішнім документом, який не був доступний громадськості ...*

*Суд має взяти до уваги логічну проблему, яка включає обробку необмеженої кількості посилок, що надходять до пенітенціарної установи, в цій справі – в установі утримувалось більше 3 тисяч в'язнів ... В той же час має бути дотриманий необхідний баланс між інтересами безпеки і правом ув'язненого підтримувати контакти з зовнішнім світом. ... заходи були пропорційні меті запобігання заворушенням та злочинам. ... статтю 8 Конвенції ... порушено не було»* [12, пп. 13–14, 20, 22, 23].

Хоча принцип передбачуваності не виконується як абсолют, потребу в ньому можна пояснити на основі цінностей демократичного суспільства; зокрема, щоб держава могла прозвітуватись перед суспільством про законність втручання (наприклад, прослуховування). Саме для громадянського суспільства закон, що дозволяє санкції щодо телефонних

розмов, має бути чітким та зрозумілим; з допомогою цього закону суспільство контролює правильність дій держави. Підтвердженням сказаному слугує прецедент: *«...формулювання закону мають бути достатньо чіткими та зрозумілими для того, щоб надати громадянам необхідну інформацію відносно обставин та умов, при яких публічній владі надаються повноваження для таємного та потенційно небезпечного втручання в здійснення права індивіда на повагу до його особистого життя та кореспонденції»* [8, п. 30].

В окремих справах Суду знаходимо те, що обмеження прав людини та основоположних свобод дозволено державам на власний розсуд: *«У законі, який надає власний розсуд, мають бути вказані його межі»* і *«дотримання норм та процедур не обов'язково мають бути вказані в законі»* [13, пп. 88–89]. При цьому власний розсуд державних органів не безмежний, а залежить від конкретної ситуації у справі. Межі свободи розсуду повинні визначатись цінностями демократичного суспільства: *«Оскільки застосування оперативних заходів щодо таємного перехоплення інформації приховано від зацікавлених осіб, рівно як і від широкої громадськості, то якби "закон" надав виконавчій владі право самостійно встановлювати межі розсуду, то він вступив би в протиріччя з принципом верховенства права»* [8, п. 30].

Відсутність чітких меж втручання в національному законодавстві Суд обґрунтовує їх розвитком: *«Необхідні чіткі та детально розроблені правила проведення подібних оперативних заходів, тим більше, що відповідна технологія постійно розвивається та ускладнюється»* [Там само, п. 33].

Достатні гарантії передбачуваності забезпечують державне втручання тільки у вкрай необхідних випадках і при цьому на мінімальному рівні; це є важливою умовою демократії.

Суттєвою особливістю принципу передбачуваності є те, що Суд вимагає надання *«достатніх гарантій можливості різного роду зловживань. Наприклад, ... визначені категорії осіб, телефони яких можуть бути*



*прослухані за постановою Суду, ... визначений характер правопорушень, при якому можливе прослуховування. Ніщо не зобов'язує суддю визначити тривалість даного заходу. ...порядок складення підсумкових протоколів, які фіксують прослухані розмови. ....міри обачності, які повинні прийматися для збереження записів у цілісності та збереженості на випадок перевірки їх суддею чи адвокатом. ...обставини, при яких записи можуть чи повинні бути розмагнічені, ...коли необхідно знищувати плівки з записами» [Там само, п. 35].*

В інших прецедентах Суд і далі продовжує наголошувати на важливості принципу передбачуваності, продовжуючи їх тлумачення: «Суд знову наголошує на тому, що норму не можна вважати "законом" у контексті пункту 2 статті 10 (995\_004), якщо її не сформульовано з достатньою чіткістю, яка дає змогу будь-якій особі – якій за потребою може бути надана відповідна консультація – передбачити достатньою за даними обставинами мірою, наслідки, які може спричинити дана дія. Немає потреби в передбачуваності цих наслідків з абсолютною певністю. Також, незважаючи на бажаність визначеності, її наслідком може виявитися надмірна ригідність, а закон повинен мати здатність відповідати обставинам, що змінюються. Отже, чимало законів формулюються у термінах, які більшою чи меншою мірою є нечіткими і тлумачення та застосування яких є питанням практики» [14, п.35; 15, п.66; 16, п.55]. Із цього стає зрозумілим, що, попри сталість передбачення наслідків у законах, принцип передбачуваності має відповідати конкретним обставинам, а забезпечити це тлумачення повинні суди.

Хоча принцип передбачуваності вимагає, щоб «закон» надавав змогу кожному прогнозувати наслідки від вчинення певної дії, «ці наслідки не обов'язково передбачити з абсолютною визначеністю: досвід показує, що це недосяжно. Більше того, хоча визначеність досить бажана, вона може супроводжуватись рисами скам'янілості, тоді як право має володіти



здатністю йти в ногу з обставинами, які змінюються. Відповідно, в багатьох законах неминуче використовуються більш чи менш розпливчасті терміни: їх тлумачення та застосування – завдання практики» [10, п.49]. Цей прецедент ще раз підтверджує, що в основі принципу передбачуваності лежить і загальне право, і прецедентне. Перше визначає постійний складник (незмінний) принципу, а друге – динамічний, саме від якого значною мірою залежить прогрес демократії в питаннях захисту конвенційних прав і свобод людини.

Аналізуючи вираз «передбачено законом» у французькому й англійському текстах пункту 2 статей 9, 10 та 11 Конвенції (*prevues par la loi* та *prescribed by law*), Суд помітив, що коли у французькому тексті той самий вираз використано в п. 2 статті 8 Конвенції, ..., то англійський текст, відповідно, каже по-іншому: «згідно із законом» (*in accordance with the law*), «передбачено правом» (*provided by law*) та «згідно з правом» (*in accordance with law*). У цьому випадку Суд настоює на визнанні аутентичності виразів і пропонує «дати їм таке тлумачення, яке зблизило б їх наскільки це можливо і сприяло б реалізації цілей та досягненню завдань договору» [Там само, п. 48]. Інакше кажучи, попри неабсолютну відмінність французького й англійського значення виразу «передбачено законом», суди на перший план повинні винести обстоювання ідей демократії, так, як цього вимагає Конвенція.

Станом на сьогодні неможливо запропонувати єдине визначення принципу передбачуваності. Передбачуваність визначається багатьма правовими параметрами.

Прикладами рішень Суду, в яких є посилання на передбачуваність можуть бути такі:

1. «Взявши до уваги свою практику щодо вимог чіткості та передбачуваності (див. [17, п.30; 18, п.29]) та з огляду на той факт, що існує значна національна судова практика з цього питання (див. [2, пп.27–31]), Суд

вважає, що втручання у право заявника було "передбачене законом" в розумінні п. 2 статті 10 Конвенції" [Там само, п.50].

2. «Ступінь чіткості значною мірою залежить від змісту розглядуваної норми, галузі, якої вона торкається, кількості та статусу тих, кому вона адресована [9, п.68; 19, п.36]. Закон, який надає дискреційні повноваження, сам по собі може відповідати вимозі "передбачено законом" за умови, що рамки цих дискреційних повноважень та спосіб їх здійснення прописані з достатньою ясністю, щоб передбачити належний захист від свавілля» [20, п.31; 19, п.36].

3. «... Суд підкреслив, що вимога того, що назва газети "відповідала дійсності" (йдеться про російську газету "Листи Президенту" – К. М.), повинна бути заснована на статті закону, яка це чітко прописує ..., Суд встановив порушення ст.10 Конвенції, оскільки дане внутрішньодержавними судами тлумачення вводило нові критерії, які неможливо було передбачити, виходячи з тексту закону, що визначає ситуації, коли в реєстрації назви може бути відмовлено.

... Суд вважає, що втручання в права заявника не було "передбачено законом" за змістом п.2 статті 10 Конвенції.

... мало місце порушення статті 10 Конвенції» [21, п.43; 19, пп.39–40].

4. «Суд зауважує, ... що закон повинен бути передбачуваним що стосується суті та природи застосовуваних заходів.

... Суд доходить висновку, що обмеження, які були накладені Кодексом (ідеться про Виправно-трудоий кодекс – К. М.), згідно з зауваженнями Уряду, не були передбачуваними, щоб відповідати вимогам другого параграфу статті 8 Конвенції, оскільки заявник не міг знати з впевненістю, чи застосовуються до нього обмеження, встановлені Кодексом, стосовно кількості посилок та бандеролей, які ув'язненим дозволено було отримувати від родичів.

*... Суд зазначає, що в цих обставинах не можна говорити, що втручання в право заявника стосовно його кореспонденції здійснювалось "відповідно до закону", як того вимагає параграф 2 статті 8 Конвенції. Дійсно, ... Тимчасове положення, затверджене Державним Департаментом та зареєстроване 1 липня 1999 року під № 426/3719 Міністерством юстиції України, яке набрало чинності 11 липня 1999 року і яке було публічним. Однак Тимчасове положення не застосовується до фактів, які відбулись до 11 липня 1999 року.*

*Таким чином, відбулось порушення статті 8 Конвенції у період між 11 вересня 1997 року (дата набуття чинності Конвенції в Україні – К. М.) до 1 липня 1999 року» [22, пп. 8, 10, 12, 13].*

5.(Журналістові п.Гзелю відмовлено у присутності на Світовому економічному форумі).

*«... відповідно до судової практики Федерального суду заходи щодо обмеження свободи зборів мають застосовуватись тільки до осіб, котрі ініціюють заворушення. А це аж ніяк не стосувалося п. Гзеля.*

*Отож, компетентні органи не мали повноважень вдаватися до застосування поліцейного застереження для того, щоб не дозволити заявнику потрапити на Форум. Відтак, втручання у свободу вираження поглядів не було передбачено законом, а тому порушувало ст.10 Конвенції» [23, пп.60–62].*

*Здійснюючи тлумачення права доступу до суду, Європейський суд стверджує, що це право «не є абсолютним; воно може бути обмеженим, особливо щодо умов прийняття скарги. Тим не менше, право доступу до суду не може бути обмежено ... у такій мірі, що буде порушена сама його сутність. Ці обмеження повинні мати законну мету та бути пропорційними між використаними засобами та досягнутими цілями» [24, п.22].*

*«Правила регулювання строків подання скарги, безумовно, має на меті забезпечення належного відправлення правосуддя і дотримання принципу*

юридичної визначеності ... У той же час такі правила в цілому або їх застосування не повинні перешкоджати сторонам використовувати доступні засоби захисту (див. [25, п.45]). Суд підкреслює, оскільки питання стосується принципу юридичної визначеності, це піднімає не лише проблему трактування правових норм у звичному сенсі, а також і проблему недоцільного формулювання процесуальних вимог, яке може перешкоджати розгляду позову щодо суті, тим самим спричиняючи порушення права на ефективний судовий захист» (див. [26, п.37])» [24, п. 23].

На підставі наведеного прецеденту стверджуємо, що, подібно до права на доступ до суду, інформаційні права людини теж можуть обмежуватися. Обмеження не повинні призводити до порушення суті інформаційних прав, здійснюватись із законною метою, пропорційно використаним засобам та досягнутим цілям. Ці обмеження не повинні анулювати доступні засоби захисту. При цьому суди повинні не тільки керуватись чинними правовими нормами, які дозволяють обмеження, а й звести до мінімуму негативний вплив процесуальних вимог. Останнє може перешкоджати розгляду позову по суті, тим самим порушуючи сутність прав, що не допустимо в умовах демократії (звуження інформаційних прав через процесуальні вимоги не передбачено статтями 8 та 10 Конвенції). У цьому полягає «прихована» сторона тлумачення принципу правової (юридичної) визначеності з позиції демократії. Наполягання Суду на тому, що «... необхідно дослідити, чи можна вважати перебіг строку прогнозованим з точки зору заявниці (заявниця клопотала про дозвіл на касаційне оскарження, яке згідно зі ст. 321 ЦПК (2503-06) визнано неприйнятним вітчизняним судом)» [Там само, п. 26].

Саме оцінка на прогнозованість наслідків правової події судами й визначає значення процесуального аспекту як складника принципу правової визначеності. На основі правової визначеності можна стверджувати, що, попри відсутність законодавства від нової інформаційної загрози правам людини, можливе державне втручання в межах демократії. Це дасть змогу

зберегти сутність прав людини і, принаймні, нейтралізувати інформаційні загрози.

Попри те, що ми не проводили розмежування між принципом передбачуваності та принципом юридичної визначеності, вважаємо другий більш загальним. Розгляд згаданих принципів як один здійснюється лише з тих міркувань, щоб забезпечити єдність писаного права та судової практики.

**Висновки та перспективи подальших розвідок.** Принцип передбачуваності ставить до законів держави-учасниці Конвенції вимогу, щоб кожна особа могла передбачити їх наслідки, а рівень передбачуваності може бути різний і визначається багатьма факторами. Ігнорування цим принципом веде до державного свавілля, що призводить до порушення норм демократії. Передбачуваність встановлюється Судом на основі оцінки фактів і обставин конкретної справи, тобто на допустимості державного втручання в межах демократії. Цей принцип ставить державу в такі умови, щоб вона могла прозвітуватись перед суспільством про законність втручання.

На перспективу подальших розвідок відносимо з'ясування критеріїв оцінки Судом відповідності дотримання принципу передбачуваності в рішеннях ЄСПЛ, прийнятих останнім часом.

### *Література:*

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів №№ 11 та 14 з Протоколами №№ 1, 4, 6, 7, 12 та 13. – Страсбург: Секретаріат Європейського суду з прав людини. – 2014. – 24 с. – (Український переклад).

2. Рішення ЄСПЛ від 29 березня 2005 р. у справі «Українська Прес-Група проти України» (№ 72713/01).
3. Рішення Великої палати ЄСПЛ від 20 травня 1999 р. у справі «Реквен'ї проти Угорщини» (№ 25390/94).
4. Рішення ЄСПЛ від 12 липня 2001 р. у справі «Фелдек проти Словаччини» (№ 29032/95).
5. Рішення ЄСПЛ від 2 листопада 2006 р. у справі «Волохи проти України» (№ 23543/02).
6. Рішення ЄСПЛ від 15 грудня 2015 р. у справі «Михайлюк та Петров проти України» (№ 11932/02).
7. Рішення ЄСПЛ від 29 квітня 2003 р. у справі «Полторацький проти України» (№ 38812/97).
8. Рішення ЄСПЛ від 24 квітня 1990 р. у справі «Круслен проти Франції» (серія А, № 176 А, В).
9. Рішення ЄСПЛ від 28 травня 1990 р. у справі «Гроппера Радіо АГ та інші проти Швейцарії» (серія А, № 173).
10. Рішення ЄСПЛ від 6 квітня 1979 р. у справі «Санді Таймс проти Сполученого Королівства» (№ 6538/74).
11. Рішення ЄСПЛ від 18 лютого 2011 р. у справі «Мушта проти України» (№ 8863/06).
12. Рішення ЄСПЛ від 29 квітня 2003 р. у справі «Назаренко проти України» (№ 39483/98).
13. Рішення ЄСПЛ від 25 березня 1983 р. у справі «Сільвер та інші проти Сполученого Королівства» (серія А, № 61).
14. Рішення ЄСПЛ від 25 серпня 1998 р. у справі «Гертель проти Швейцарії» (№ 53440/99).
15. Рішення ЄСПЛ від 2 серпня 1984 р. у справі «Мелоун проти Сполученого Королівства» (серія А, № 82).

- 16.Рішення ЄСПЛ від 28 червня 2001 р. у справі «Об'єднання "Ферайн геген Тьєрфабрікен" проти Швейцарії» (№ 24699/94).
- 17.Рішення ЄСПЛ від 20 листопада 1989 р. у справі «Маркт Інтерн Верлаг GmbH та Клаус Берманн проти Німеччини» (№ 10572/83).
- 18.Рішення ЄСПЛ від 24 травня 1988 р. у справі «Мюллер та інші проти Швейцарії» (№ 10737/84).
- 19.Рішення ЄСПЛ від 27 серпня 2007 р. у справі «Джавадов проти Російської Федерації» (№ 30160/04).
- 20.Рішення ЄСПЛ від 27 березня 1996 р. у справі «Гудвін проти Сполученого Королівства» (№ 17488/90).
- 21.Рішення ЄСПЛ від 28 березня 2000 р. у справі «Гаведа проти Польщі» (№ 26229/95).
- 22.Рішення ЄСПЛ від 29 квітня 2002 р. у справі «Хохлич проти України» (№ 41707/98).
- 23.Рішення ЄСПЛ від 8 жовтня 2009 р. у справі «Гзель проти Швейцарії» (№ 12675/05).
- 24.Рішення ЄСПЛ від 28 березня 2006 р. у справі «Мельник проти України» (№ 23436/03).
- 25.Рішення ЄСПЛ від 28 жовтня 1998 р. у справі «Де Рада Каваніллез проти Іспанії» (№ 28090/95).
- 26.Рішення ЄСПЛ від 25 січня 2000 р. у справі «Мірогалл Есколано та інші проти Іспанії» (№ № 38366/97, 38688/97, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41487/98, 41509/98).

***References:***

1. European Convention of Human Rights. European Court of Human Rights. Council of Europe. F – 67075. Strasbourg cedex. – 55 s.
2. Decision of ECHR from March, 29, 2005 in business Ukrainian media group against in Ukraine, no.72713/01.



3. Decision of the Grand Chamber of ECHR from May, 20, 1999 in business Rekvényi against in Hungary, no. 25390/94.
4. Decision of ECHR from July, 12, 2001 in business Feldek against in Slovakia, no. 29032/95.
5. Decision of ECHR from November, 2, 2006 in business Volokhy against in Ukraine, no. 23543/02.
6. Decision of ECHR from December, 15, 2009 in business Mikhaylyuk and Petrov against in Ukraine, no. 11932/02.
7. Decision of ECHR from April, 29, 2003 in business Poltoratskiy against in Ukraine, no. 38812/97.
8. Decision of ECHR from April, 24, 1990 in business Kruslin against in France, A-176 A,B.
9. Decision of ECHR from May, 28, 1990 in business Groppera Radio AG and Others against in Switzerland, A-173.
10. Decision of ECHR from April, 6, 1979 in business The Sanday Times against in United Kingdom, no. 6538/74.
11. Decision of ECHR from February, 18, 2011 in business Mushta against in Ukraine, no. 8863/06.
12. Decision of ECHR from April, 29, 2003 in business Nazarenko against in Ukraine, no. 39483/98.
13. Decision of ECHR from March, 25, 1983 in business Silver and Others against in the United Kingdom, A-61.
14. Decision of ECHR from August, 25, 1998 in business Hertel against in Switzerland, no. 53440/99.
15. Decision of ECHR from August, 2, 1984 in business Malone against in the United Kingdom, A- 82.
16. Decision of ECHR from June, 28, 2001 in business VGT Veryin Gegen Tierfabriken against in Switzerland, no. 24699/94.

17. Decision of ECHR from November, 20, 1989 in business Markt Intern Verlag Gmbh and Klaus Bermann against in Germany, A-165.
18. Decision of ECHR from May, 24, 1988 in business Muller and Others against in Switzerland, no. 10737/84.
19. Decision of ECHR from August, 27, 2007 in business Dzhavadov against in Russia, no. 30160/04.
20. Decision of ECHR from March, 27, 1996 in business Goodwin against in the United Kingdom, no. 17488/90.
21. Decision of ECHR from March, 28, 2000 in business Gaweda against in Poland, no. 26229/95.
22. Decision of ECHR from April, 29, 2002 in business Khoklich against in Ukraine, no.41707/98.
23. Decision of ECHR from October, 8, 2009 in business Gsell against in Switzerland, no. 12675/05.
24. Decision of ECHR from March, 28, 2006 in business Melnyk against in Ukraine, no. 23436/03.
25. Decision of ECHR from October, 28, 1998 in business de Rada Cavanilles against in Spain, no. 28090/95.
26. Decision of ECHR from Januaru, 25, 2000 in business Miragall Eskolano and Others against in Spain, no.no. 38366/97, 38688/97, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 414446/98, 41487/98, 41509/98.